

Алексей Иванович Маркевич (1847-1903) : Библиографический указатель / Составители: В.В.Самодурова, І.В.Максименко; науч. ред. и авт. вступ. статьи Т.Н.Попова. - Одесса, 1997. - 150 с.

Реконструкція регіональної історіографії, як відомо, йде через детальну розробку «історіографії в особах». Звичайно, результати досліджень цього напрямку здійснюються в різних формах біографічного жанру, серед яких чималу роль відіграють науково-довідкові видання: біографічні словники (різновид видань енциклопедичного типу) та біобібліографічні покажчики. Саме останні, виконуючи функції допоміжно-інформаційного характеру, мають ще й самостійне навантаження, оскільки виступають як своєрідні персоналогічні узагальнювачі, що є основою для наступного синтезу біословників діячів науки, вчених великих наукових центрів, окремих шкіл тощо.

Започаткована Одеським державним університетом ім.І.Мечникова та його науковою бібліотекою серія «Біобібліографія вчених університету» має на меті ввести в широкий науковий і культурний обіг імена вчених для належної оцінки їх внеску в розвиток вітчизняної й світової науки. Тож один із найстаріших вузів нашої країни - Одеський (у минулому Новоросійський) університет, успішно долаючи всі перешкоди, зокрема фінансові, спромігся видати вже кілька біобібліографій.

Перед нами праця, присвячена життю та діяльності професора Новоросійського університету Олексія Івановича Маркевича. Хоча в царській Росії за ним тягнувся шлейф із визначенням «людина смуту» і його не зараховували до пантеону офіційної науки, він був широко відомий у колах краєзнавців Півдня Росії, спеціалістів, які вивчали

різні проблеми, пов'язані з Одесою, розвитком освіти в місті.

Оцінки його діяльності далеко не однозначні. Він був високоповажним громадянином Одеси, надзвичайно популярним лектором, професійним педагогом, котрий товаришував зі студентською молоддю. Його наукова, громадська й інша діяльність вражала сучасників своєю активністю. При тому одні називали Маркевича «людиною ідеї», «українофілом» і ставили йому в заслугу «просвітницьку, гуманну любов» до свого народу, інші - критикували за, начебто, відсутню цілеспрямованість і відмовляли йому у внеску в науку; треті вважали представником кращих традицій університетської професури. Чи не найточніше визначив його суть Михайло Грушевський - «українець родом», «одесит прибутком». Наші сучасники шанують О.І.Маркевича як специфічного представника регіональної історіографії - одної зі складових вітчизняного історичного процесу.

Укладачі покажчика підкреслюють, що звернутися до великої спадщини цього подвижника, який вважається енциклопедистом одеського життя, їх спонукав підвищений інтерес наукової громадськості до історії та етнографії Півдня України. Хоча в 90-х роках XIX ст. сам учений уклав «Список моих работ», а після його смерті І.А.Лінниченко та Л.М.Де-Рібас підготували до видання бібліографію (вийшла 1904 р.), вона виявилась далеко не повною. Тож у пропонованому читачам покажчику, що містить дві частини - хронологію праць Маркевича (408 позицій) та літературу про нього (200 позицій), автори-укладачі дали в супровід ще ряд покажчиків, які полегшують науковцям роботу над спадщиною вченого. Це алфавітний покажчик праць, іменний, покажчик путівників по архівах і, що особливо цінно й зручно користувачам, біля бібліографічного опису кожної позиції проставлено шифр видання, під яким воно зберігається у фондах наукової бібліотеки ОДУ. Це свідчить про те, що укладачі переглянули *de visu* всі видання.

Особливо нам хочеться зупинитись на надзвичайно цікаво, оригінально й змістовно написаному розділі даного видання, який його автор Тетяна Попова, знана дослідниця історіографії одеського регіону, чомусь скромно назвала «Замітки до біоісторіографічного етюдю». Як на наш погляд, тобто обсяг «Заміток (з 15 по 86 стор. в книзі на 150 стор.) - це, як мінімум, заявка не

на етюд, а на повний виклад біографії вченого. І не варто під словами «Замітки до етюдю» завуальовувати велику працю дослідниці, що заслуговує на визначення принаймні як «Життєпис та творча спадщина О.І.Маркевича».

В історичній науці відомо кілька форм викладу біографічних даних (канонічна, енциклопедична, наукова, художня, біоісторіографічна, некрографічна, нарисова, описова біографія тощо). У даному разі ми маємо справу з науковою біографією, яку подано в канві життєпису, де знайшлося місце й родоводу. Авторка переконливо доводить сербське коріння роду Марковичів-Маркевичів, хоча й не відкидає інших думок попередників. Потомствений дворянин О.Маркевич завдячує сам собі і своїм природним здібностям тим, що в складних життєвих ситуаціях не розгубив цілеспрямованості, прагнення до знань і здобув ґрунтовну освіту. Т.М.Попова підкреслює особливий вплив на майбутнього вченого його професорів з Ніжинського ліцею кн. Безбородька - «людей таланту».

Авторка спеціально з'ясувала всі обставини, за яких відбувалося становлення вченого, зупиняючись на оточенні. Багато значили для Маркевича дружні стосунки з В.С.Іконниковим, Ф.І.Леонтовичем та ін.

Чимало фактів, які стосуються одеського періоду життя дослідника, його шляху по сходинках науки, зовсім не відомі більшості читачів. Тож, рекомендуючи цей довідник, надіємося, що книга прислужиться добрій справі майбутніх досліджень життєписів видатних учених не тільки Одеського університету, а й інших наукових центрів України.

Жаль, що дану інформацію про вченого не доповнено його просопографічним портретом. Це могло б логічно вписатися в контекст загальної оповіді, а читачам допомогло б пізнати його внутрішній світ. Не зайвим був би й розділ з бібліометричним аналізом наукової творчості Маркевича, в якому варто б подати розрахунки кількісних показників публікацій вченого за творчими десятиліттями, видовий розподіл публікацій та бібліометричні індикатори оцінки наукової творчості.

*Марія Дмитрієнко,
д.і.н.,
засл. діяч науки і
техніки України*